

HOOFDSTUK 2

DE RELATIE TUSSEN DE R.H.B.S. EN TER APEL

“Dit alles wijst er op dat de inwoners dezer streken groot belang stellen in uitgebreid onderwijs aan hunne kinderen. Gretig wordt de bestaande gelegenheid daartoe aangegrepen. En nog meer, mag men met recht verwachten, zal deze belangstelling zich uiten, wanneer door de oprichting eener H.B.S. de gelegenheid in volle mate wordt gegeven.”

Brochure 'R.H.B.S.-Comité te Ter Apel', april 1914

De feitelijke relatie tussen de Rijks Hoogere Burger School (later Regionale Scholengemeenschap) en het dorp Ter Apel is ontstaan bij de oprichting van de school in 1921. Vele jaren eerder waren er echter al activiteiten vanuit de Ter Apeler bevolking op gang gekomen om voortgezet onderwijs naar Ter Apel te krijgen. We zullen proberen een globaal onderzoek te doen naar de geschiedenis van de relatie tussen de school en de bevolking van Ter Apel. Daarmee wordt recht gedaan aan het aloude gezegde, dat wanneer je het heden wilt kennen, je dit pas kunt doen als je het verleden niet buiten beschouwing laat.

Welnu, een helpende hand heeft er aan bijgedragen de geschiedenis van een belangrijke periode in de ontwikkeling van Ter Apel op gang te brengen. De oprichting van de 'Vereeniging ter bevordering van land- en tuinbouw, handel en nijverheid te Ter Apel' luidde in 1889 een periode in waarin Ter Apel zich sterk ontwikkelde als streekcentrum.

Deze vereniging is welhaast te beschouwen als de moeder van vele 'aftakkingen' die in de loop van de jaren uit die vereniging zijn

ontstaan. Vele van die verenigingen zijn te beschouwen als dochters die met wederzijdse instemming uit de oude grote vereniging zijn ontstaan; andere zijn op eigen houtje ontwikkeld. Van al die verenigingen kan gezegd worden dat hun geboortedatum rondom 1900 ligt. Het was een onstuimige periode in Ter Apel dat de groei van een 'booming town' doormaakte. De eerste aanleiding daartoe was 40 jaar eerder het doorgraven van het kanaal uit de richting Stadskanaal. Daarnaast valt te constateren dat er veel animo bij de bevolking was om mee te gaan in de positieve ontwikkeling van het dorp. Diverse 'local – leaders' stonden op om mee te werken aan het tot stand brengen van nieuwe en vernieuwende zaken in het dorp.

Het één en het ander blijkt concreet uit de oprichting van onder meer verenigingen en instellingen, zoals de vestiging van een postkantoor, verschillende kerken en een synagoge, hotels en andere horecabedrijven, een aardappelmeelfabriek, een boterfabriek, een paardentram naar Zuidbroek, tramlijnen naar Emmen (E.D.S), Dedemsvaart (D.S.M.) en Winschoten (O.G.) en nadien busver-

Meester Tjaard Koning in 1930, toen hoofd van de O.L.S. Ter Apel West

bindingen (Bergman's automij.) naar diverse plaatsen. Voorts mag genoemd worden de rechtstreekse of zijdelingse bemoeienis met aanleg van wegen en waterverbindingen en het brandweerwezen. In dit verband moeten ook nog genoemd worden de oprichting onder meer van een Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer, een Groene Kruisvereniging, een begrafenisvereniging en het Düllmer-orkest (harmonie- en fanfaremuziek).

Intussen was ook het belang van onderwijs in beeld gekomen. Daartoe werd een commissie ingesteld die moest onderzoeken hoe de opleiding van jongeren na het verlaten van het lager onderwijs ter hand kon worden genomen. Met name werd daarbij gedacht aan een opleiding op het gebied van handel en aanverwante zaken. Zo werd met financiële steun van het Rijk de Handelskursus opgezet, geleid door bekwame docenten. Daarmee waren de eerste schreden gezet op het terrein van vervolgonderwijs. Daar bleef het evenwel niet bij. Uit de verslagen van de bijeenkomsten van de Handelsvereniging Mercurius (officieel opgericht in 1911) blijkt dat toen reeds gesproken werd over de wenselijkheid van de komst van een Rijks Hogere Burgerschool naar Ter Apel.

Een illustre gezelschap van Ter Apeler ondernemers op een handelstentoonstelling. Uit deze kring kwamen de eerste initiatieven voor de oprichting van een R.H.B.S.

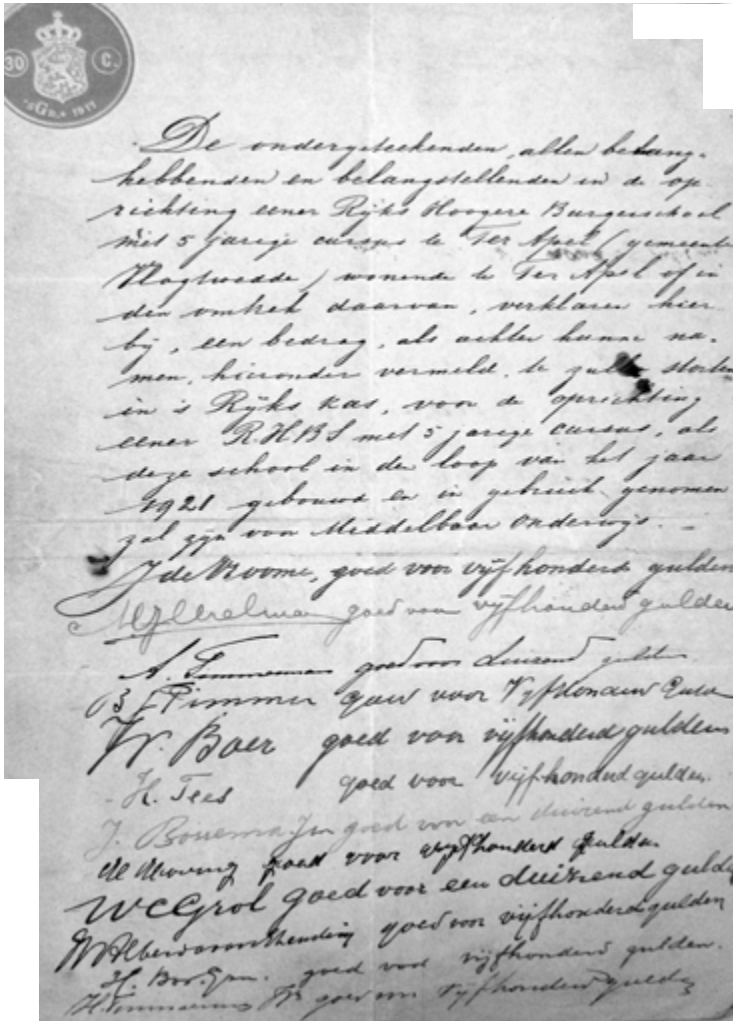
In de notulen van een vergadering van de handelsvereniging van 25 november 1909 in het hotel Beckmann is het volgende te lezen:

...” *Verslag Hoogere Burgerschool.*

Dit verslag wordt uitgebracht door den Heer T.Koning en luidt aldus:

Vergadering, 11 Nov. 1909 in't Hotel Beckmann te Ter Apel. Aanwezig de Heren Lubberman, Leewerke, Beekhuis, Oostinje, Nicola, Wolf en Koning. De Heer Nicola opent de vergadering met een kort woord, waarna hij het woord geeft aan de Heer Leewerke, die zegt dat de tijd gekomen is om te gaan werken voor een H.B.S. te Ter Apel. Hij wijst er op, dat te Stadskanaal reeds lang soortgelijke pogingen worden aangewend en dat het gewenscht is, dat we Stadskanaal voor zijn. De Heer Lubberman, die daarna het woord vraagt, wijst uitvoerig op de gunstige ligging van Ter Apel, zijn schoone toekomst, etcetera en merkt op dat de tijd gekomen is om ernstig aan de zaak te gaan werken. De Heer Koning vraagt de Heer Leewerke, waarvan de H.B.S. de leerlingen zal betrekken. De lagere scholen zullen ze toch zeker niet kunnen leveren, daar aan het toelatingsexamen nogal hooge eischen worden gesteld. Op het

Akte uit 1917 waarin een groot aantal min of meer vermogende Ter Apelers zich financieel garant stelt voor de oprichting van "eener Rijks Hogere Burgerschool"

van de Heer Koning tegemoet zou zijn gekomen, waarop de Heer Koning antwoordt, dat de Heer Leewerke in het Lager Onderwijs toch zeker geen voorbereiding van het middelbaar onderwijs wil zien. Behalve Fransch, zouden de kinderen, die met een H.B.S. niets noodig hebben, en dat zullen toch zeker de meeste leerlingen uit onze klassen nog heel wat ballast verwerken, waaraan zij later niets hebben en dat toch zeer zeker zal gaan ten koste van veel, dat voor het leven van veel nut kan zijn; we hebben de kinderen niet voor te bereiden voor een middelbare school, maar voor het leven.

De Heer Leewerke zegt, dat hij er volstrekt niet tegen is, dat er een school voor M.U.L.O. komt, maar hij zegt dat de eischen niet zwaar zijn, daar toch te Coevorden de leerlingen van de o.l.s. zonder examen zijn toegelaten tot de H.B.S., waarop de Heer Wolf antwoordt dat dit zeker een noodsprong zal zijn geweest om eerst maar leerlingen te krijgen; maar dat ook zeker de H.B.S. te Coevorden op den duur zal moeten voldoen aan de eischen van een H.B.S. met 3-jarige cursus en dat dit dus wel zal veranderen.

Nadat nog enkele keeren het woord is gevoerd wordt besloten te gaan werken voor een school voor M.U.L.O. en een H.B.S. Een commissie

oogenblik bezoeken wel jongens en meisjes uit Ter Apel een H.B.S., maar deze zijn er gekomen door veel privaattlessen. En deze privaattlessen kunnen wel bekostigd worden door de gegoede ingezetenen, maar de breede middenklasse, die toch ook wel van het middelbaar onderwijs zal willen profiteren zal dit te kostbaar worden. Hij zou er daarom voor zijn, eerst een school voor U.L.O. te bouwen, waar de leerlingen ook voor een H.B.S. worden opgeleid.

De Heer Wolf kan zich met beide partijen verenigen; hij zou graag zien, dat er gewerkt wordt voor een H.B.S., maar ook lijkt hem de opmerking van den Heer Koning ad rem. Voor een H.B.S. zal er eerst een school voor M.U.L.O. moeten komen. Hij weet, dat aan het toel.examen zulke zware eischen worden gesteld, dat een leerling der o.l.s. niet anders dan door middel van veel privaattles aan die eischen kan voldoen. Bovendien is een school voor M.U.L.O. bereikbaar, daar we zeer zeker in deze de steun van de autoriteiten hebben. De Heer Leewerke zegt dat als aan de scholen een onderwijzer met akte Fransch wordt aangesteld, aan het bezwaar

Hotel Beckman in het begin van de vorige eeuw, ten tijde van de vergadering van de initiatiefnemers voor het oprichten van een R.H.B.S.

van voorbereiding en onderzoek zal worden gevormd en daartoe zullen de verenigingen in de buurt worden uitgenodigd één of meer leden in die commissie te benoemen. Opgave van namen wordt voor 15 jan.a.s. ingewacht bij de secr.van Vereniging voor Plaatselijk Belang te Ter Apel.

Aan de volgende verenigingen zal een schrijven worden gezonden: Plaatselijk Belang te Nieuw Weerdinge, Ter Apelkanaal, Emmer Erfscheideven, Musselkanaal en de Landbouw-Vereeniging te Sellingen, Roswinkel en Valthermond.

De Heer Koning, daartoe aangezocht, zal zich met de uitvoering van dit besluit belasten.

Daar de vergadering hiermede aan het eind van hare voorloopige werkzaamheden was gekomen werd ze door den voorzitter met een hartelijk woord van dank gesloten.

De voorzitter dankt den secr. voor zijn uitvoerig verslag, waarna het voor kennisgeving wordt aangenomen....”

*

Zo mag geconcludeerd worden dat het eerste schriftelijk bewijs van een relatie tussen de bevolking van Ter Apel en de school te dateren is in 1909. Maar ongetwijfeld is ‘in de wandelgangen’ reeds ruim daarvoor al gesproken over de zo gewenste komst van een H.B.S. naar Ter Apel.

Na de bovengenoemde vergadering blijft het dan stil binnen de gelederen van Mercurius. Komt dit omdat misschien de Vereniging voor Plaatselijke Belangen taken van lokaal belang heeft overgenomen?

De RSG is ingebed in veel van de lokale tradities. Zo neemt de school bijvoorbeeld deel aan het vermaarde Ter Apeler Carnaval met een eigen praalwagen.

Wat hier ook van zij, in het jaar 1914 verschijnt op 8 april in ‘Eerelman’s krantje’ een artikel van de hand van het R.H.B.S. Comité te Ter Apel, waarin verslag wordt gedaan van een vergadering van 7 april in het Boschhuis te Ter Apel. Het is een belangrijke avond, want daar wordt aan een groot publiek bekend gemaakt wat er inmiddels is gedaan en nog gedaan moet worden “om in Ter Apel tot een Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus te komen”. Enkele sprekers uit Ter Apel voerden het woord zoals de heren Buining en dokter Lubberman en het kamerlid Sannes (kiesdistrict Veendam) en in later stadium notaris Van der Knaap uit Sellingen.

Op velerlei terrein bleef het in 1914 benoemde bestuur van het R.H.B.S.-comité (bestaande uit de heren Lubberman, Bos, Eerelman en De Vroome) intensief doende om het doel te bereiken daarbij stevig gebruik makende van politieke lijnen naar Den Haag.

Bij Koninklijk Besluit van 31 maart 1921 besloot de Minister van Onderwijs om met ingang van 1 augustus van dat jaar een R.H.B.S. met 5-jarige cursus op te richten te Ter Apel.

Conform de wettelijke regels moest de gemeente Vlagtwedde een Commissie van Toezicht benoemen. De leden van zo’n commissie waren gewoonlijk plaatselijke notablen, afkomstig uit de diverse geestesrichtingen. Zo waren bijvoorbeeld altijd een dominee en een pastoor lid van de commissie. De functie was een belangrijke voor school en dorp. Als lid van de commissie moest je zelfs een eed afleggen voor de Kantonrechter te Winschoten. Zo bleef de relatie school - bevolking ook weer bevestigd.

Opnieuw was er sprake van een bevestiging van de goede relatie tussen de Ter Apeler bevolking en de school toen bij de officiële opening van het nieuwe gebouw aan de Oudeweg op 5 september 1924 door één der ouders namens de ingezetenen een klok werd aangeboden. De architect van de school, de heer Gart Westerhout (1892-1975), was ook de ontwerper van het schoolinterieur. Toen de ingezetenen een ontwerper voor de monumentale klok in de hal zochten, viel het oog op Westerhout. Westerhout nam contact op met de meubelmakerij Pander, gevestigd in Den Haag en Rotterdam, bekend van het vervaardigen van interieurs van grote zeeschepen. Het resultaat van hun samen-

Het postkantoor op de hoek van de Hoofdstraat en de Viaductstraat omstreeks 1916. Het aantal ambtenaren weerspiegelt de opkomst van Ter Apel als streekcentrum.

werking is met de klok nog steeds te bewonderen. Gestadig aan tikt de tijd nog steeds voort, afgewisseld met Big Ben-slagen.

Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de school in 1971 werd door de oud-leerlingen een optocht gehouden door het dorp. Het was waarlijk een grote en grootse gebeurtenis in die tijd. Vooraf gegaan door de Ter Apeler Harmonie trokken de feestgangers door het centrum en de nieuwbouw, klagewijs voorzien van borden met het jaartal van afstudeeren. De bevolking stelde de onderneming zeer op prijs door het uitsteken van vlaggen. 's Avonds in de school bracht de Harmonie nog een uitgebreide serenade.

Om de waardering van de bevolking voor de school over te brengen bood de handelsvereniging Mercurius een groot vuurwerk aan.

Ook het fraaie gebouw van de school met daarin vele faciliteiten vervulde een functie in het dagelijks leven van de bevolking. Zo maakte de gymnastiekvereniging T.G.A.V. onder leiding van vooral meester Lukkien veelvuldig gebruik van het gymnastieklokaal en de daarin aanwezige toestellen. .

Jarenlang was in de toenmalige meisjeskamer van de school een bibliotheek gevestigd, op-

gezet door het Departement Ter Apel van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, onder de bezielende leiding van mevrouw Marchien Visser, weduwe van de vroeg overleden leraar L. Visser.

Ook werden door het Nutsdepartement regelmatig lezingen over actuele onderwerpen gehouden en voordrachtsavonden gegeven door landelijk bekende auteurs en acteurs. Leraren van de school waren ook regelmatig gastspreker. In de school was altijd wel een lokaal beschikbaar om Nutsavonden te houden.

Op vele andere terreinen was de relatie school - dorp zichtbaar. Niet alleen direct, maar ook indirect. Zo speelde bijvoorbeeld de tekenleraar Hemkes jarenlang een rol in het dorp wanneer er sprake was van een gebeurtenis, waarbij een cadeau moest worden gegeven, zoals bijvoorbeeld bij een huwelijk, een opening of een jubileum. Dikwijls was daarbij een ets van Hemkes een uitgelezen object. In vele huiskamers zijn ze nog te vinden.

Al voor de oorlog dreigden er donkere wolken, want het aantal leerlingen begon terug te lopen. Dat was grotendeels het gevolg van ontwikkelingen in Emmen en Stadskanaal waar inmiddels ook voortgezet onderwijs werd aangeboden.

Ingebruikname van de nieuwe brandspuit van Ter Apel. Opname van omstreeks 1916, waarschijnlijk in de buurt van het Klooster.

De bezorgdheid drong door tot het toenmalige college van burgemeester en wethouders. Het leerlingenaantal werd dusdanig laag dat opheffing van de school dreigde. Om een lang verhaal kort te maken, kan vastgesteld worden dat de gemeente Vlagtwedde eind jaren veertig van de vorige eeuw tot het inzicht kwam dat de vestiging van een jongensinternaat in Ter Apel een goede zaak zou zijn.

In stilte werden de nodige voorbereidingen getroffen via contacten met het ministerie van O.K. en W. en met de Inspectie Middelbaar Onderwijs. In dezelfde periode kwam via een executieveiling (juni 1950) het voormalig café Scholtens met speeltuininventaris aan de Sellingerstraat te koop. De gemeente Vlagtwedde werd eigenaar voor fl.20000.—

Het plekje, gelegen in een bosrijke omgeving en vlak bij de school leek uitermate geschikt voor de vestiging van het beoogde internaat. De gemeenteraad stemde in met een benodigde bestemmingswijziging van de plek en een kredietverlening en het gebouw kon worden aangepast aan de nieuwe bestemming.

In 1951 kon worden overgegaan tot de benoeming van een directeur, hoofdassistenten en assistenten. Bij de opening van het internaat op 1 september 1952 waren er twintig leerlingen. Het was een welkome aanvulling op het leerlingenaantal van de R.H.B.S. en de M.U.L.O.-school.

Er bleken voor het schooljaar 1950/1951 slechts dertien leerlingen voor de eerste klas te zijn. Het duurde vrij lang voor volgende stappen werden ondernomen. Op 1 oktober 1959 stuurde de burgemeester een brief naar de toen nog bestaande Commissie van Toezicht om de ontstane situatie nader onder ogen te zien.

Een gesprek tussen B en W en de leden van de commissie had plaats op 15 februari 1960. Er werden “lijnen uitgelegd” met als resultaat dat enkele notabelen uit Ter Apel voorstelden het jongensinternaat een particulier karakter te geven. Dat zou in de “markt” beter liggen. Ook in de jaren daarna spanden de gemeente Vlagtwedde en het bestuur zich tot het uiterste in om het internaat weer landelijk in beeld te krijgen opdat het aantal leerlingen kon worden uitgebreid. Zo werd bijvoorbeeld ook plaats geboden aan meisjes. Vooral waar het ging om kinderen van wie de ouders in het buitenland werkten, was er concurrentie van gelijkwaardige internaten in de omgeving van Schiphol. Uiteindelijk moest het internaat in 1985 worden opgeheven. Inmiddels was de zogenaamde Mammoetwet ingevoerd waarin mavo, havo en vwo tezamen hadden gezorgd voor een forse toename van het aantal leerlingen. Het internaat als “levensverzekering” voor de school had wat dat betreft haar taak met glans volbracht.

Op meerdere punten is er in het verleden gedurende het 90-jarig bestaan van de school sprake geweest van een duidelijke verbondenheid tussen de plaatselijke bevolking en de school; het voert te ver om een opsomming te geven van al die punten. In het vorenstaande is er naar gestreefd een aantal hoofdpunten naar voren te halen. De kleinere punten zullen ongetwijfeld bij de jubileumgangers naar boven komen.

Gedurende de laatste jaren is het schoolgebouw 's avonds feestelijk verlicht. De landelijk bekende uitstraling van de stijl van de vermaarde Amsterdamse School komt dan in al zijn fraaiheid naar voren. Dat deze uitstraling nog lang zal mogen worden opgenomen in de harten van de Ter Apeler bevolking en weer, op welke wijze dan ook, terug zal kaatsen richting school, is de wens van velen en ook van

Dick Wolf, najaar 2010

Een relatie tussen R.H.B.S. en de Ter Apeler bevolking was al vroeg gelegd na het gereedkomen van het nieuwe schoolgebouw. Leraren Visser, Hoffenkamp en Zwanenburg speelden vanuit de R.H.B.S. een belangrijke rol in het Nutsdepartement.

TER-APEL, Nov. 1925.

L. S.,

Evenals het vorige jaar, zullen er POPULAIRE WINTERLEZINGEN worden gehouden, de nummers 1—2—3—4 en 6 in de R. H. B. S. alhier en nummer 5 in de OPENBARE LAGERE SCHOOL, (Oost.)

• (Zie verder de toelichtingen.)

PROGRAMMA :

1. 17 NOV., half acht, de Hr. D. DE GROOT over:
DE INVALIDITEITSWET. (Raden van Arbeid.)
2. 15 DEC., half acht, de Hr. J. DE KONING, Arts over:
HOMOEOPATHIE.
3. 12 JAN., half acht, de Hr. E. REINECK over:
HOUT en LIGNOSTONE.
4. 2 FEBR., half acht, de Hr. H. ZWANENBURG over:
De Fransche blijspeldichter MOLIÈRE.
5. 2 MAART, half acht, de Hr. J. WESTER over:
INRICHTING en ONDERHOUD van AQUARIA.
(Zie toelichting.)
6. 23 MAART, half acht, de Hr. L. J. VISSER over:
DE VOLKENBOND.

N.B. Op den avond van den Heer J. WESTER in de O. L. School (Oost) zal een AQUARIUM worden ingericht en daarna onder de aanwezigen verloot (waarde ± f 15.—)

Nutsleden en gezinsleden betalen per avond 10 cent, niet nuts-leden 25 cent.

Voor nadere aankondiging, zie NEGEN's advert.-blad, boven de gemeente-publicaties.

Het Bestuur van het Nutsdepartement Ter-Apel:

L. J. VISSER, Voorz.

W. FABER, Penningm.

J. G. HOFFENKAMP, Secr.

